

SVEA HOVRÄTT
Rotel 060202

UTSLAG
2012-12-11
Stockholm

Mål nr
F 1522-12

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, fastighetsdomstolen, utslag 2011-03-25 i mål nr F 1924-07, se bilaga A

KLAGANDE

1. M L

2. T S

Ombud: Advokaten L G

MOTPART

Statens fastighetsverk
Box 2263, 103 16 Stockholm

SAKEN

Äganderättsutredning såvitt avser skäret X i Norrtälje kommun

HOVRÄTTENS AVGÖRANDE

1. Med ändring av det överklagade utslaget och Lantmäterimyndighetens i Stockholms län beslut den 22 juni 2006 i ärende nr AB 973338, förklarar hovrätten att skäret X tillhör fastigheten Y i Norrtälje kommun.

2. Statens fastighetsverk ska ersätta M L och T S för deras rättegångskostnader vid fastighetsdomstolen med 18 000 kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från den 25 mars 2011 till dess betalning sker.

Dok.Id 1044259

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

3. Statens fastighetsverk ska ersätta M L och T S för deras rättegångskostnader i hovrätten med 56 250 kr, varav 40 000 kr utgör ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från denna dag till dess betalning sker.

YRKANDEN I HOVRÄTTEN

M L och T S har yrkat att hovrätten, med ändring av fastighetsdomstolens utslag och lantmäterimyndighetens beslut, fastställer att ön X tillhör deras fastighet Y i Norrtälje kommun. Klagandena har även yrkat ersättning för sina rättegångskostnader vid fastighetsdomstolen och i hovrätten.

Statens fastighetsverk (SFV) har bestritt ändring.

UTVECKLING AV TALAN I HOVRÄTTEN

Utredningen är densamma som vid fastighetsdomstolen förutom att T S hörts under sanningsförsäkran i hovrätten. Parterna har i hovrätten tillagt bl a. följande.

M L och T S har anfört:

X har länge, och med statens vetskap, hävdats som en del av den aktuella fastigheten. Fastigheten har sedan 1920-talet varit i samma familjs ägo. X har alltid ansetts utgöra en del av fastigheten och har flitigt nyttjats för jakt och fiske av fastighetsägarna. Fiske bedrivs alltjämt yrkesmässigt på fastigheten genom upplåtelse av nyttjanderätt till fiskearrendatorer.

X har upptagits i köpebrev såväl 1928, när klagandenas far köpte fastigheten, som 1931 när deras mor övertog den. Detta visar att ön varit en viktig del av fastigheten och att den användes för jakt och fiske. Staten har under i vart fall de 70 år som förflöt mellan det att dessa köpehandlingar upprättades och att äganderättsutredningen genomfördes inte på något sätt reagerat på de äganderättsanspråk och den faktiska användning som utövades av ägarna till Y. Vidare har staten genom Sjöfartsverket tecknat nyttjanderättsavtal med klagandena för uppförande av sjömärke på ön. Avtalet träffades 1996 för en tid av 25 år och löper således alltjämt.

Det är inte helt fastställt om X fanns vid frälsebytet år 1697, eftersom ön p.g.a. hård väderlek inte mättes upp då. Det faktum att X inte är upptagen på kartan från frälsebytet betyder därmed inte att den inte fanns vid tidpunkten. Enligt fiskerivärderingsnämndens dom från 1967 var X:s höjd ca 1,5 m över havsnivån. Med en landhöjning om ca 0,5 cm per år bör X i slutet av 1600-talet ha varit i vart fall ett par decimeter ovanför vattenytan. Den ovisshet som ändå finns måste utfalla till fastighetsägarnas fördel, eftersom de till skillnad från staten kan uppvisa omständigheter som tyder på att ön verkligen hör till fastigheten.

Även om X skulle anses ligga i det allmänna vattenområdet så följer ön inte vattenområdet. Vid bedömningen av detta ska inte bara storleken utan även värdet och det praktiska nyttjandet beaktas. Om jakt har bedrivits ska äganderätt i allmänhet anses föreligga enligt uttalanden vid införandet av lagen (1950:595) om gräns mot allmänt vattenområde. Landbildningar ska inte heller automatiskt redovisas som ägda av staten enbart för att de ingår i allmänt vatten.

Med skärgården har historiskt avsetts området ut till och med de yttersta skären. Utifrån 1716 års generalkarta kan man se att gränserna för fiskena generellt har dragits utmed denna gräns, d.v.s. utanför de yttre skären, inte endast öarna. Kartan är något otydlig avseende Y, men gränsen för Söderarms fiske söder om Y går långt utanför det område där X ligger. Vidare kan konstateras att Y inte har omfattats av något skifte. Några förrättningshandlingar avseende Y att visa upp i bevissyfte finns därför inte.

En av ägarna till Y, T S, har som ung på 1940-talet fått följa med sin far till X för att fiska sik och strömming samt för att jaga säl. Fastigheten har av ägarfamiljen allt sedan 1928 upplåtits med nyttjanderätt för kommersiell jakt och fiske. Det är lätt att båtledes nå X från Y.

SFV har huvudsakligen hänvisat till vad verket har anfört tidigare under processen samt tillagt följande:

SFV har varken bekräftat eller bestritt klagandenas uppgifter om hur X har nyttjats för jakt och fiske. Verket har inte haft kännedom om hur ön har nyttjats för dessa ändamål och har svårt att utreda förhållandena.

Angående åberopade köpehandlingar för Y utgör det faktum att ägare till fastigheten nu och i tidigare generationer har trott att X tillhört fastigheten enligt verkets uppfattning inte ett bevis för äganderätt till ön.

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

Äganderätten till öar och skär av ringa storlek och användbarhet regleras i 1950 års lag om gräns mot allmänt vatten medan öar och skär som inte tillhör denna kategori bestäms efter de regler som gällde före 1950 års lag. Dessa regler grundar sig på 1766 års fiskestadga. Däri stadgas i 2 kap 6 § "att saltsjöfisket inomskärs bör för deras egendom anses, som strand och holmar däromkring äga; men vid öppna havsstranden, eller där ingen skärgård är, som och utom skären, får jord och strandägare ej sträcka sin enskilda rättighet till fiske och fiskevatten vidare än dess landgrund räcker, som vid landet ligger och därifrån utlöper, där konungs eller allmäningsfiskeri av ålder inomskärs varit eller någon med urminnes hävd, skattläggning, dombrev eller andre ostridige skäl kan visa enskild äganderätt till fiske omkring klippor, blindskär, eller grund utomskärs och i havet, bör det hädanefter som hittills förbliva..." Trots sin ordalydelse anses bestämmelserna i 1766 års stadga ha kommit att gälla inte bara fiske utan också själva vattenområdet och däri varande holmar och skär (jfr lagberedningens förslag till jordabalk, SOU 1947:38, sid 44 samt t.ex. Lantmäteristyrelsens yttranden i NJA 1933 sid 490 och 1945 sid 557).

I samband med införandet av 1950 års lag övergick äganderätten till vattenområden som tidigare ansetts vara enskilda till staten oberoende av grunden för den enskilda äganderätten. På samma sätt som vattenområden behandlades sådana mindre holmar och skär som kunde anses vara en del av själva vattnet. I förarbetena (prop 1950:59 sid 31) angavs att "någon storleksgräns för dessa holmar och skär dock ej angivas i lag, utan avgörandet torde få bero på prövning i varje enskilt fall, varvid får beaktas icke

blott storleken utan även värdet av holmarna och skären och i vad mån de utnyttjas". Vidare angavs att "hinder mot att dylika holmar och skär skola anses följa vattenområdet synes icke utan vidare föreligga enbart av den anledningen, att de utnyttjas för utövande av fiskerätt som tillkommit ägaren av vattenområdet. Om de åter i verklig mening hävdats av denne - exempelvis för bete eller uppförande av sjöbod - torde äganderätt för honom till holmarna och skären få anses föreligga".

Enligt den bedömning som fiskerivärderingsnämnden gjorde i domen den 1 februari 1967 i samband med ersättning för mistad fiskerätt inom Y får anses klarlagt att ägaren av Y genom frälsebytet och handlingar berörande skattläggning av fisket hade erhållit fiskerätt vid X. Enligt nämndens bedömning var det dock inte fråga om enskild fiskerätt utan rätt till avkomst från det yttre vattenområdet.

Parterna är överens om att ön X 1967 hade en höjd av ca 1,5 m över vattenytan. Någon annan utredning i denna del har inte framförts. Mot denna bakgrund och då en landhöjning om 0,5 cm per år framstår som ett rimligt antagande är det enligt hovrätten inte osannolikt att X år 1697 varit synlig ovanför vattenytan.

Klagandena har såsom skriftlig bevisning bl. a. åberopat ett köpekontrakt från 1928. I fångeshandlingen beskrivs fastighetens omfattning noggrant genom angivande av de öar och skär som utgör fastighetens yttre gränser. I sydost anges öarna Z och X utgöra fastighetens gräns. Sambandet mellan det innanför X liggande grundområdet, hamnfastigheten Y och X talar enligt hovrättens mening för att fångeshandlingens beskrivning av fastigheten Y bör beaktas.

M L och T S har uppgett att X nu är ca 50 m lång och ca 25 m bred. Ön är därmed enligt hovrättens mening inte ett sådant mindre skär som är del av vattenområde. T S har under sanningsförsäkran uppgett att ägarna till Y under lång tid haft stor nytta av X som förutom fiske utnyttjats för jakt (jfr NJA 2003 C 44 och Göta hovrätts utslag 2004-12-10 i mål Ö 2657-03).

Bägge uppgifterna har lämnats oemotsagda av SFV som heller inte invänt mot uppgiften att jakt och fiske bedrivits på X enbart av ägarna till Y.

Sammantaget finner hovrätten med beaktande av köpekontraktets ordalydelse och X:s användning för jakt och fiske av ägarna till Y att X är föremål för enskild äganderätt tillhörande Y. Överklagandet ska därför bifallas.

Hovrätten anser inte att det föreligger skäl att förordna om annat än att SFV som tappande part ska ersätta motparterna deras rättegångskostnader såväl i hovrätten som vid fastighetsdomstolen. De yrkade beloppen i bägge instanserna är skäliga.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast 2013-01-08

I avgörandet har deltagit f.d. hovrättsrådet Anders Holmstrand, tekniska rådet Cecilia Undén, hovrättsrådet Eywor Helmenius, referent, och tf. hovrättsassessorn Helen Blomberg. Utslaget är enhälligt.

Föredragande har varit Olof Ekström.

NACKA TINGSRÄTT
Fastighetsdomstolen

UTSLAG
2011-03-25
Meddelat i
Nacka Strand

Mål nr F 1924-07

PARTER

Våghällan (1f), Vitbrottet (2c), Understen (2d) samt Junkaren och Lillkärningen m.fl. (2e)

Klagande (Skifteslagen på Singö)

1. K E
2. L R
3. G K
4. T E
5. A S
6. P S ombud för 1-5
7. H D
8. Å Ö

Motpart

Staten genom Statens Fastighetsverk, Box 2263, 103 16 Stockholm

Flisan (5a)

Klagande (Senneby byalag)

1. B F
2. S L
3. N A
4. A-K A
5. S W
6. B L
7. L L
8. A A

Dok.Id 212372

Postadress Box 1104 131 26 Nacka Strand	Besöksadress Augustendalsvägen 20	Telefon 08-561 656 00 E-post: nacka.tingsratt@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	Telefax 08-561 657 99	Expeditionstid måndag – fredag 08:30-16:00
--	--	---	---------------------------------	---

9. M H

10. O A

11. I S

12. D J

13. B-I N

14. R F

15. L R även ombud för 1-14

Motpart

Föreningen Haksand/Helge och Clary Petterssons minne
c/o Advokat N N

Flisan (6a)

Klagande

Stiftelsen Barnens Dag, Box 45156, 104 30 Stockholm

Ombud: Stadsadvokat K W

Juridiska avdelningen

105 35 Stockholm

Motpart

Staten genom Statens Fastighetsverk, Box 2263, 103 16 Stockholm

X (8b)

Klagande

1. M L

2. T S

Ombud för 1 och 2: Advokat L G

Motpart

Staten genom Statens Fastighetsverk, Box 2263, 103 16 Stockholm

Morsken (12c) och Norra Vindelskär (12e) Klagande

H M S

Motpart

Staten genom Statens Fastighetsverk, Box 2263, 103 16 Stockholm

Kudoxa Mellgrund, Mellgrunden (11a) och skären SO Mellgrunden (11b) Klagande

1. P L

2. L-E H även ombud för 1

Motpart

Skärgårdsstiftelsen i Stockholms län, Box 7669, 103 94 Stockholm

Stengrundet, Blykobb m.fl. (13a), Blykobbsrevlar, Lilla Ådören(13b), Stora Ådören (13c), Gubbasören(13d), Långrevet, Lillörharet m.fl. (13e), Vadgrundet m.fl. (13f med undantag av Norra stenen (figur 163)) och Vadgrundsknuvarna (13g) Klagande

L-E H

Motparter (Rödlöga skifteslag)

1. M E

2. M E

3. B B E

4. B B

5. B H

6. H H

7. U H

8. T J

9. J E N

10. J R S

11. V R S

12. I N S

13. J F även ombud för 1-12

Norra stenen (13f figur 163)

Klagande

L-E H

Motpart

Staten genom Statens Fastighetsverk, Box 2263, 103 16 Stockholm

SAKEN

Äganderättsutredning berörande vissa holmar och skär i Norrtälje kommun

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Lantmäterimyndigheten Stockholms läns beslut den 22 juni 2006 i ärende AB973338

FASTIGHETSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

**Våghällan (1f), Vitbrottet (2c), Understen (2d) samt Junkaren och Lillkärningen
m.fl. (2e)**

Fastighetsdomstolen avslår K E:s, L R:s, G K:s, Tord
E:s, P S:s, H D:s, Å Ö:s och A S:s
överklagande.

Flisan (5a)

Fastighetsdomstolen avslår B F:s, S L:s, N A:s, A-K A:s,
S W:s, B L:s, L L:s, A A:s, M H:s,
O A:s, I S:s, D J:s, B-I N:s,
L R:s och R F:s överklagande.

Flisan (6a)

Fastighetsdomstolen avslår Stiftelsen Barnens Dags överklagande.

X (8b)

Fastighetsdomstolen avslår M L:s och T S:s överklagande.

Morsken (12c) och Norra Vindelskär (12e)

Fastighetsdomstolen avslår H M S:s överklagande.

Kudoxa Mellgrund, Mellgrunden (11a) och skären SO Mellgrunden (11b)

Fastighetsdomstolen bifaller L-E H:s yrkande i denna del och ändrar det överklagade beslutet så att Kudoxa Mellgrund, Mellgrunden (11a) och skären SO Mellgrunden (11b) ska tillhöra Vidinge samfällt. I övrigt avslår fastighetsdomstolen L-E H:s yrkande i denna del.

Stengrundet, Blykobb m.fl. (13a), Blykobbsrevlar, Lilla Ådören(13b), Stora Ådören (13c), Gubbasören (13d), Långrevet, Lillörharet m.fl. (13e), Vadgrundet m.fl. (13f) och Vadgrundsknuvarna (13g)

Fastighetsdomstolen bifaller L-E H:s yrkande på så sätt att Lilla Ådören (13b, figur nr 154), Stora Ådören (13c), Långrevet och Lillörharet (13e), Vadgrundet (13f), inklusive Norra stenen, 13f (figur 163), samt Vadgrundsknuvarna (13g) ska tillhöra Vidinge samfällt. I övrigt avslår fastighetsdomstolen L-E H:s yrkande i denna del.

L-E H:s yrkande om ändring av gräns mellan Rödlöga och Vidinge avvisas.

BAKGRUND	7
UTSLAGETS DISPOSITION	7
YRKANDEN, INSTÄLLNING OCH GRUNDER.....	8
Våghällan (1f), Vitbrottet (2c), Understen (2d) samt Junkaren och Lillkärningen m.fl. (2e)	8
Flisan (5a)	10
Flisan (6a)	11
X (8b)	13
Morsken (12c) och Norra Vindelskär (12e).....	16
Kudoxa Mellgrund, Mellgrunden (11a) och skären SO Mellgrunden (11b)	17
Stengrundet, Blykobb m.fl. (13a), Blykobbsrevlar, Lilla Ådören(13b), Stora Ådören (13c), Gubbasören (13d), Långrevet, Lillörharet m.fl. (13e), Vadgrundet m.fl. (13f med undantag av Norra stenen (figur 163)) och Vadgrundsknuvarna (13g)	19
Norra stenen 13f (figur 163)	28
FASTIGHETSDOMSTOLENS SKÄL	29
Talerätt	29
Allmänt.....	30
Våghällan (1f)	32
Vitbrottet, Understen och Junkaren och Lillkärningen m.fl. (2c-e).....	33
Flisan (5a)	35
Flisan (6a)	36
X (8b)	37
Morsken och Norra Vindelskär (12c och 12e).....	39
Kudoxa Mellgrund, Mellgrunden (11a) och skären SO Mellgrunden (11b)	40
Stengrundet, Blykobb m.fl. (13a), Blykobbsrevlar, Lilla Ådören(13b), Stora Ådören (13c), Gubbasören(13d), Långrevet, Lillörharet m.fl. (13e), Vadgrundet m.fl. (13f) och Vadgrundsknuvarna (13g).....	42

BAKGRUND

Sedan Länsstyrelsen i Stockholms län den 9 december 1991 förordnade om äganderättsutredningar avseende de så kallade kronoholmarna i Stockholms skärgård, har Lantmäterimyndigheten Stockholms län (LM) genomfört en äganderättsutredning avseende vissa holmar och skär i Norrtälje kommun. Förrättningen har handlagts enligt lagen (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering (ÄULL).

Samtliga objekt är belägna i Norrtälje kommun. Objektens läge framgår översiktligt på karta, bilaga 1.

Till grund för det överklagade beslutet har LM sammanställt äganderättsanspråk, yrkanden, omständigheter och bedömningar i en utredning som lades fram första gången för sakägarna vid sammanträde och därefter reviderats efter sakägarnas påpekanden. Utredningen, UT2, bifogas utslaget i den del den berör de aktuella holmarna och skären, bilaga 2. Genom det överklagade beslutet har LM förordnat vem som äger respektive holme och skär.

UTSLAGETS DISPOSITION

Detta avgörande disponeras så att de objekt som hör samman och har samma parter behandlas för sig. Yrkanden, inställning och grunder genomgås för dessa under rubrik som anger respektive objekt. Därefter kommer fastighetsdomstolens bedömning som först innehåller en bedömning av talerätten i målet, en allmän del där fastighetsdomstolen bl.a. behandlar lagar, rättsfall m.m. som har betydelse för bedömningar i målet och därefter skälen för respektive objekt under rubrik som anger objekten. I skälen behandlas samtliga objekt med objektsnumrena 13a–g under samma rubrik trots att de inte har samma parter.

YRKANDEN, INSTÄLLNING OCH GRUNDER**Våghällan (1f), Vitbrottet (2c), Understen (2d) samt Junkaren och Lillkaringen m.fl. (2e)**

Enligt LM:s beslut ska Våghällan (1f), Vitbrottet (2c), Understen (2d), Junkaren och Lillkaringen m.fl. (2e) tillhöra staten genom Statens Fastighetsverk (SFV). Kartor över området, se bilaga 3, 4 och 5.

K E, L R, G K, T E och P S

(Ellans skifteslag), *H D* (Singö-Boda skifteslag), *Å Ö* (Backby-Tranviks skifteslag) och *A S* (Söderby-Norrvreta skifteslag), gemensamt benämnda skifteslagen på Singö, har yrkat att Våghällan (1f), Vitbrottet (2c), Understen (2d) samt Junkaren och Lillkaringen m.fl. (2e) ska tillhöra skifteslagen på Singö samfällt.

SFV har bestritt ändring av beslutet.

Parterna har hänvisat till vad de tidigare anfört i ärendet och i huvudsak tillagt följande.

Skifteslagen på Singö

Våghällan, Vitbrottet, Understen, Junkaren och Lillkaringen har långt innan staten gjort några installationer nyttjats av och upplevts som gemensamt ägda av skifteslagen på Singö.

Understen är en mindre ö i Södra Kvarken utanför Singö. På ön finns en fyr och några byggnader. Avståndet till ön är en dryg landmil räknat från den närmaste ön med bofasta (Singö). Ön ligger inom Stockholms länsgräns.

En förklaring till att man inte tidigare angett ägare till Understen kan vara att staten inte haft några anspråk på ön utan tvärtom varit av åsikten att Singös befolkning varit de rättmätiga ägarna. Det har varit allmänt accepterat att ön ägts och disponerats av

Singös bofasta befolkning. Man såg på Understen som en gemensamt ägd ö av de som hade sin utkomst från jakt, fiske och jordbruk på Singö. Inte heller några anspråk från enskilda fastigheter på äganderätt till ön har förekommit.

Fyren på Singö bemannades redan från början av personer från Singö och de som bodde där tillhörde Singö församling. Församlingstillhörigheten bör tillmätas stor betydelse.

Så länge det funnits bofasta på Singö har dessa utnyttjat Understen för i första hand jakt av säl, men även för fiske. Säljaktens ekonomiska betydelse var betydande för Singöborna. Jaktens sociala betydelse ska inte underskattas. Den hade en närmast religiös och rituell prägel. Den absolut viktigaste platsen för jakten av säl var Understen. Texter i gamla dagböcker och privata brev tyder på att enklare byggnader uppförts på Understen och nyttjats av Singöborna. Det får anses som tämligen klart att det inte var bara enstaka dagar man befann sig där ute, utan att man vistades där i längre perioder. Fisket är inte lika betydelsefullt som jakten när det gäller synen på äganderätten. I grunden är fisket rörligt medan jakten särskilt tidigare var tämligen stationär. Tillsammans med att Understen ligger inom Singö vatten utgör dock det faktum att Singös invånare helt dominerat fisket från och runt Understen ett stöd för anspråken på ön.

LM har i allt väsentligt gjort en bra utredning man har av förklarliga skäl inte haft möjlighet att samla information på samma sätt som skifteslagen. De har kunnat tala med personer som tillbringat sina första levnadsår på Understen och ättlingar till personer som levt och arbetat ute på ön. Den gemensamma uppfattningen har varit att ön ägs gemensamt av Singös invånare.

SFV

Den utredning LM har genomfört rörande äganderätten till i målet omtvistade öar och skär och som ligger till grund för LM:s beslut är korrekt. SFV har företrätt staten i samtliga de förrättningar runt rikets kuster som avsett fastställande av äganderätten till tidigare inte fastighetsbildade öar och skär. SFV:s grundinställning i dessa förrättningar har varit att liknande faktiska omständigheter rörande en viss ö ska resultera i en likartad bedömning avseende äganderätten oavsett var i landet ön är belägen. Den nu aktuella förrättningen är ett sådant fall där liknande omständigheter lett fram till olika slutsatser om ägandet. SFV anser dock att förrättningslantmätaren gjort en riktig bedömning rörande de i detta mål aktuella öarna.

Flisan (5a)

Enligt LM:s beslut ska Flisan (5a) tillhöra S, som ägs av föreningen Haksand/Helge och Clary Petterssons minne. Karta över området, se [bilaga 6](#).

B F, S L, N A, A-K A, S W, B L,

L L, A A, M H, O A, I S,

D J, B-I N, L R och R F

(*Senneby byalag*) har överklagat LM:s beslut och yrkat att fastighetsdomstolen ska förklara att Flisan (5a) ska tillhöra Senneby byalag (*samfälld mark för Senneby by*).

Föreningen har inte yttrat sig i målet.

Senneby byalag

Till stöd för sin talan har Senneby byalag i huvudsak anfört följande.

Föreningen Haksand tog initiativ till ett avtal baserat på deras ägaranspråk. Ett avtal för en mast som hade funnits på Flisan i många år. Avtalet om kontrollmasten anses styrka föreningen Haksands ägaranspråk. Med tanke på att klippön Flisan (5a) ingår i den aktuella äganderättsutredningen måste någon ha bedömt att ägandet behövde utredas. När avtalet skrevs 1996 tycks däremot ägandet ha varit självklart.

Flisan förekommer inte på äldre kartor. Ön är idag tre meter över lågvattenytan (inte fem meter över). Med en landhöjning om 0,6 cm/år kan den för 140 år sedan ha ansetts för obetydlig för att anges specifikt. Flisan är inte heller redovisad i fiskedelningsakten från 1970. Det hade varit nödvändigt att redovisa ön om den hade tillhört någon annan än byalaget. Detta särskilt om ägaren inte hade fiskerätt inom området. För byalaget är det naturligt att se de land- och vattenområden som har använts för byns sjöjakt och fiske som en enhet. Akten från 1970 kan ha tagit mer fasta på gränslinjer mot allmänt vatten än på enskilda kobbar och skär inom det samägda området.

Principerna för landgrund enligt äldre fiskerättslagstiftning är tillämpliga. Med tanke på att vattendjupet mellan Flisan och närmaste annan ö, Ytterhaken, i genomsnitt är över fem meter och att avståndet är 160 meter kan man fråga sig om termen landgrund är tillämplig. Det framgår av förrättningen 1970 att förutsättningarna för landgrund saknas; ”I intet fall gick kurvan för tre meters djup längre än trehundra meter från stranden”.

Klippön Flisan befinner sig inom byalagets fiskevatten både traditionellt och juridiskt sett. Sjöfågeljakt och säljakt har bedrivits därifrån fram till 1940-talet. Distriktslantmätarämbetet fastställde 1970 gränserna för det samfällda fisket inom Senneby by för att klarlägga gränsen mot det militära området Ytterskär 2:1. Gränserna beskrivs i protokoll med bilagor men det är tyvärr inte möjligt att få fram en arkiverad version av den förrättningskarta som nämns i handlingarna. Troligen är det fråga om den karta som ingår i byhandlingarna men som saknar uppgift om tillhörighet. Av kartan framgår att Flisan ligger inom byns fiskevatten och protokollet ger ingen antydning om att ön skulle ägas av någon annan än fiskerättsägarna.

Flisan (6a)

Enligt LM:s beslut ska Flisan (6a) tillhöra SFV. Karta över området, se [bilaga 7](#).

Stiftelsen Barnens Dag har yrkat att skäret Flisan (6a) ska tillhöra för Lingslätö samfällid mark. I andra hand har stiftelsen yrkat att målet återförvisas till LM för erforderlig äganderättsutredning beträffande Flisan. Stiftelsen har även yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

SFV har bestritt ändring av beslutet.

Stiftelsen Barnens Dag

Till stöd för sin talan har stiftelsen i huvudsak anfört följande.

Stiftelsen är lagfaren ägare till samtliga de i marksamfälligheten L ingående fastigheterna LL. Stiftelsen menar att Flisan samfällt hör till de i samfälligheterna ingående fastigheterna och att stiftelsen såsom ägare av dessa fastigheter ska upptas som ägare till Flisan.

Stiftelsen har allt sedan den förvärvade markområdet upplåtit Flisan för jakt, framför allt på sjöfågel.

Flisan ligger inom Lingslätö fiskesamfällighet fs:11. Fiskesamfälligheten är införd på LM:s kartor. LM har i äganderättsutredningen även angett att vattenområdet är enskilt och delat med stranden samt konstaterat att Flisan ligger inom enskilt vatten enligt lag (1950:595) om gräns mot allmänt vattenområde. Om holmarna Flisan tidigare varit så små och ringa användbara att de kan ha ansetts ingå i själva vattenområdet är Flisan även vid sådant förhållande enskilt eller samfällt ägd. Det följer av att vattenområdet är enskilt.

Dessa omständigheter får anses innebära en presumtion för att Flisan är enskilt eller samfällt ägd (se t.ex. NJA II 1951 s. 349 ff. och NJA 2003 C44).

Äganderättsutredningen avser ett omfattande område längs kuststräckan med ett stort antal holmar och skär. Utredningens geografiska bredd och omfång har med största

sannolikhet medfört att den i väsentliga delar kommit att bli alltför grund och summarisk. Den bristen har medfört att LM:s beslut blivit felaktigt beträffande Flisan.

Sammantaget talar utredningen starkt för att Flisan är att anse som enskilt eller samfällt ägd. Det ankommer därför på SFV att styrka statens äganderätt till Flisan och det har verket inte förmått.

Tillstånd har erhållits för etablering av vindkraftverk i närområdet, vilket gör att utsikterna för vindkraftetablering på Flisan är goda och att avkastningen kan förväntas bli 200 000 kr per år för upplåtelse av marken. Flisan representerar därför, utöver vad som tidigare anförts om bland annat jakt, fiske och barnkolloverksamheten, ett inte oväsentligt ekonomiskt värde för stiftelsen.

SFV

SFV har hänvisat till vad det tidigare anförts och har i huvudsak tillagt följande.

Den utredning LM har genomfört rörande äganderätten till i målet omtvistade öar och skär och som ligger till grund för LM:s beslut är korrekt. SFV har företrätt staten i samtliga de förrättningar runt rikets kuster som avsett fastställande av äganderätten till tidigare inte fastighetsbildade öar och skär. SFV:s grundinställning i dessa förrättningar har varit att liknande faktiska omständigheter rörande en viss ö ska resultera i en likartad bedömning avseende äganderätten oavsett var i landet ön är belägen. Den nu aktuella förrättningen är ett sådant fall där liknande omständigheter lett fram till olika slutsatser om ägandet. SFV anser dock att förrättningslantmätaren gjort en riktig bedömning rörande de i detta mål aktuella öarna.

X (8b)

Enligt LM:s beslut ska X (8b) tillhöra SFV. Karta över området, se bilaga 8.

M L och T S, ägare till Y, har överklagat beslutet och yrkat att ön X (8b) ska tillhöra Y. De har även yrkat ersättning för rättegångskostnader.

SFV har bestritt ändring av beslutet.

M L och T S

Till stöd för sin talan har *M L* och *T S* i huvudsak anfört följande.

X tillhör enligt beviljad lagfart Y. Det torde vara det starkaste bevis som kan presteras angående äganderätt till mark. *T S*:s och *M L*:s far förvärvade fastigheten 1928. Köpebrev från såväl 1928 som 1931 namnger X som tillhörande fastigheten och lagfart har erhållits på grundval av dessa köpebrev. Köpebreven blev i och med lagfarten offentlig handling och omfattningen av fastigheten känd för alla, inklusive staten. Till skillnad från staten kan ägarna till Y uppvisa fångeshandlingar för skären och staten har heller inte under dryga 70 år invänt mot eller haft synpunkter på lagfarten eller köpebreven.

Enligt 16 kap. 1 § jordabalken kan äganderättsanspråk avseende fast egendom inte längre göras gällande om talan om bättre rätt inte väckts inom 10 respektive 20 år från köp respektive lagfart. Staten har aldrig fört någon talan om bättre rätt gentemot ägarna av fastigheten. Taletiden har utgått sedan mer än ett halvsekel. Staten har således förlorat rätt att hävda äganderätt till skären. Oavsett vad *LM* anser om lagfartsfrågan så har hänsyn inte alls tagit till köpebreven. X har ingått i köpebrev och talan om bättre rätt har inte väckts inom stadgad tid.

Staten har i minst 70 år förhållit sig passiv till fastighetsägarnas anspråk på ön och samtidigt godtagit fastighetsägarnas anspråk bl.a. genom nyttjanderättsupplåtelse och genom att fastighetsägarna bedrivit fiske och jakt. Sammantaget måste detta väga över till fastighetsägarnas fördel, särskilt med tanke på att fråga är om enskild ägare med

risk för en rättsförlust jämförlig med expropriation och annat tvångsförvärv utan ersättning.

Oaktat lagfarts eller köpebrevs status som grund till äganderätt så har dessa handlingar otvivelaktigt klart utvisat att fastighetsägarna offentligt gjort anspråk på ön i fråga och staten har hela tiden förhållit sig passiv. Detta gör att X nu hör till Y genom hävd, oavsett om de anspråk som tidigare gjordes i köpebrev och lagfarts-handlingar var grundade eller inte. Att X medtagits i fångeshandlingarna är också ett klart bevis för att ön var en viktig del av fastigheten.

Sjöfartsverket har utrett äganderätten till X och funnit att ön med största sannolikhet tillhör Y. Sjöfartsverket tecknade 1996 med anledning av detta ett nyttjanderättsavtal beträffande X för placering av sjömärke, i vilket fastighetsägarna anges som ägare av den upplåtna egendomen. Ett nyttjanderättsavtal hade inte krävts om staten varit ägare av X. Avtalet utvisar eller indikerar att staten betraktat ön som tillhörande Y. Det bestrids att anledningen till nyttjanderättsavtalet skulle vara att Sjöfartsverket inte brytt sig om att utreda frågan. Fastighetsägarna gör gällande att utredningen klargjorde att X ingick i Y och därför träffades avtalet med markägaren. Avtalet löper fortfarande.

Fastigheten har sedan 1920-talet varit i familjens ägo och har nyttjats flitigt för jakt och fiske. Fiske bedrivs alltjämt yrkesmässigt på fastigheten.

Fastighetsägarna har således accepterats som ägare av skären av två statliga verk, såväl Domstolsverket, genom Häradsrätten, som Sjöfartsverket. Att ett tredje statligt subjekt senare kommer och gör anspråk på dessa skär är fullständigt oacceptabelt. Även om SFV skulle anses vara ett eget rättssubjekt i detta hänseende måste staten som helhet ändå anses vara försatt i ond tro angående äganderätten till de aktuella skären på ett så kvalificerat sätt att rätten att hävda anspråk stridande mot de anspråk som bevisligen allra minst sedan 1928 hävdats av ägare till Y sedan länge gått förlorad.

Det är ovisst om X låg ovanför vattenytan vid frälsebytet 1697. Denna ovisshet måste dock utfalla till fastighetsägarnas fördel eftersom de, till skillnad från staten, kan uppvisa omständigheter som tyder på att ön verkligen hör till fastigheten.

SFV

SFV har hänvisat till vad det tidigare anförts och har i huvudsak tillagt följande.

Den utredning LM har genomfört rörande äganderätten till i målet omtvistade öar och skär och som ligger till grund för LM:s beslut är korrekt. SFV har företrätt staten i samtliga de förrättningar runt rikets kuster som avsett fastställande av äganderätten till tidigare inte fastighetsbildade öar och skär. SFV:s grundinställning i dessa förrättningar har varit att liknande faktiska omständigheter rörande en viss ö ska resultera i en likartad bedömning avseende äganderätten oavsett var i landet ön är belägen. Den nu aktuella förrättningen är ett sådant fall där liknande omständigheter lett fram till olika slutsatser om ägandet. SFV anser dock att förrättningslantmätaren gjort en riktig bedömning rörande de i detta mål aktuella öarna.

Morsken (12c) och Norra Vindelskär (12e)

Enligt LM:s beslut ska Morsken (12c) och Norra Vindelskär (12e) tillhöra SFV. Karta över området, se bilaga 9.

H M S, ägare till del av V1, har yrkat att Morsken (12c) och Norra Vindelskär (12e) ska tillhöra V1 och V2.

SFV har bestritt ändring av beslutet.

H M S

Till stöd för sin talan har *H M S* i huvudsak anförts följande.

En förrättningslantmätare har muntligen meddelat att Norra Vindelskär och Morsken tillhör V1 och V2. Statens Sjöfartsverk har under alla år betalat hyra för fyren som är placerad på Morsken. I flera generationer har Norra Vindelskär samt Morsken med omgivande kobbar tillhört fastigheterna (ursprungligen V:2).

SFV

SFV har hänvisat till vad det tidigare anförts och har i huvudsak tillagt följande.

Den utredning LM har genomfört rörande äganderätten till i målet omtvistade öar och skär och som ligger till grund för LM:s beslut är korrekt. SFV har företrätt staten i samtliga de förrättningar runt rikets kuster som avsett fastställande av äganderätten till tidigare inte fastighetsbildade öar och skär. SFV:s grundinställning i dessa förrättningar har varit att liknande faktiska omständigheter rörande en viss ö ska resultera i en likartad bedömning avseende äganderätten oavsett var i landet ön är belägen. Den nu aktuella förrättningen är ett sådant fall där liknande omständigheter lett fram till olika slutsatser om ägandet. SFV anser dock att förrättningslantmätaren gjort en riktig bedömning rörande de i detta mål aktuella öarna.

Kudoxa Mellgrund, Mellgrunden (11a) och skären SO Mellgrunden (11b)

Enligt LM:s beslut ska Kudoxa Mellgrund, Mellgrunden (11a) och Skären SO Mellgrunden (11b) tillhöra D, som ägs av Skärgårdsstiftelsen i Stockholms län. Kartor över området, se bilaga 10 och 11.

L-E H och P L har yrkat enligt följande. I första hand har

L-E H yrkat att Kudoxa Mellgrund, Mellgrunden (11a) och skären SO Mellgrunden (11b) ska tillhöra B och i andra hand har han som ombud för *P L* yrkat att de ska tillhöra den fastighetsgrupp som D härstammar från d.v.s. nuvarande A men att jakt och fiske på och runt dem blir samfällt.

Skärgårdsstiftelsen har inte yttrat sig i målet.

L-E H och P L

Till stöd för talan har L-E H i huvudsak anfört följande.

Han är ägare till G och H med del bland annat i B samfällda skär och delägare i E (f.d. del av F) med del bland annat i B.

Mellgrunden med flera öar och ospecificerade klippor omnämns som avsatta för gemensamt bete till Vidinge redan vid storskiftet 1791-1793, (akt 01-Råd-31). Eftersom objekten finns omnämnda som samfällda i förrättningen bör de redan vid storskiftet ha legat över högsta stormvattennivå, cirka +1,7 meter, eftersom jorden till betesväxtligheten inte har spolats bort. I inledningen av utredningen av område 11 utanför Vidinge skifteslag anförde LM bland annat ”Alla skär som nu är i fråga har uppenbarligen, i den mån de varit landbildningar vid tiden för laga skiftet, inte haft något värde vid skiftesläggningen.” Detta motsägs av att objekten tagits upp i storskifteshandlingarna som gemensamt bete samt att de fortsatt att brukas så i över 150 år. Det visar att de haft ett värde och objekten 11a och 11b bör därför tillfalla B. Vid laga skiftet 1872-1875, ytterligare cirka +0,3 meter (landhöjning ca 4 mm/år), har Mellgrunden alltså trots namnet varit öar och inte grund.

D är en avstyckning och sammanläggning av ett flertal olika skiften från olika fastigheter, (akt 0188-82/301 och akt 01-Råd-1589). Dessa skiften såldes av ägarna N och omfattade mark och vatten i Vidinge skärgård. Försäljningshandlingarna som är bifogade förrättningshandlingarna är mycket detaljerade med fastighetsbeteckning, namngivning, utvisning på karta, arealberäkning, prissättning, med mera. Objekten 11a och 11b är inte redovisade i ovanstående akter. De har således inte ingått i försäljningen och tillhör därför inte D. Resterande delar av fastigheterna i området sammanlades med nuvarande fastigheten A enligt lantmäteriets akt (01-Råd-1637). Om objekten tvärt emot skrift och hävd inte skulle

höra till B utan skulle tillhört någon av ursprungsfastigheterna så utgör dessa nu A.

En rimlig slutsats av detta blir att merparten av landbildningarna bör anses samfällda för skifteslaget. Objekten 11a och 11b bör även i den utsträckning de varit grund tillfalla Vidinge samfält. Mellgrunden och skären SO har alltid betraktats som samfällda och även nyttjats samfält för jakt och fiske. Områdena är samfällda enligt långvarig och pågående hävd. Områdena har använts för bete fram i modern tid och hävdas fortfarande som samfällda till exempel vid sjöfågeljakt.

Stengrundet, Blykobb m.fl. (13a), Blykobbsrevlar, Lilla Ådören(13b), Stora Ådören (13c), Gubbasören (13d), Långrevet, Lillörharet m.fl. (13e), Vadgrundet m.fl. (13f med undantag av Norra stenen (figur 163)) och Vadgrundsknuvarna (13g)

Enligt LM:s beslut ska 13a–g anses vara samfällda för Rödlöga skifteslag med undantag för 13f (figur 163). Kartor över området, se [bilaga 10, 11 och 12.](#)

L-E H har yrkat att grund, skär, öar i Örafjärden (13a–g), ska tillhöra B och att gränsen i området i konsekvens därmed flyttas en sjömil söderut på fastighetsregisterkartan. I andra hand har han yrkat att 13b–g förs till B och för det tredje att 13c–e och g förs till B.

J F, T J, H H, B H, I S,

V R-S, J R S, J-E N, B B E,

B B, M E, U H och M E.

(*Rödlöga skifteslag*) har bestritt ändring av LM:s beslut.

Till stöd för sin talan har parterna i huvudsak anfört följande.

L-E H

Beträffande kartmaterialet så ska man ha i beaktande att gränsen mellan Vidinge och Rödlöga samtidigt utgör sockengräns och traktgräns. Pada i de gamla namnen Norrpada och Söderpada lär komma av p-faden och betyda far eller farled, det vill säga Norrpada ligger norr om farleden och Söderpada är söder om farleden. Det kan tyckas naturligt att delningen då följer farledssträckningen i denna del när Norrpada kommer till Vidinge skärgård och Söderpada till Rödlöga skärgård.

Flera äldre kartor av olika typ visar att objekten i sekel tillhört Vidinge. Någon handling eller beslut om annat har inte uppvisats eller kunnat återfinnas. Kartmaterialet är i original förvånansvärt tydligt och man kan väl identifiera de inritade öarna och större skären. Vissa är även namngivna med namn som väl överensstämmer med dagens.

Landskapskartan från 1716 finns i Lantmäteristyrelsens arkiv; akt A35. Kartan är förhållandevis tydlig. Inritade öar och skär kan identifieras mot nuvarande kartor. Kudoxa Mellgrund tillhörde vid denna tid Kudoxa. Senare gjordes ett byte så att Årskobbarna byttes mot Kudoxa Mellgrund. Gränsen mellan Kudoxa och Vidinge går väster om Årskobbarna ned till en punkt mellan Ötterörarna (sydväst Vidingsöra) och Kudoxa Mellgrund där den träffar gränsen mot Rödlöga. Från denna punkt svänger gränsen mot sydost och går i en båge österut mot sundet mellan Norrpada och Söderpada. Gränsen gör inte någon brytning norrut och inte heller något hack om objektet 13f, Norra stenen, som på modernare kartor. Om man räknar öar eller om man mäter avstånd mellan huvudöarna och tillämpar denna skalstock så kommer gränsen att gå genom Vadgrundsknuvarna. Detta innebär att Ådören, Lillörharet, Vadgrundet (Örherra, Lillörherra, Wadgrunda enligt Storskiftet) med flera öar definitivt kommer att ligga inom Vidinges skifteslags område.

Skärgårdskartan från 1739 finns i Lantmäteristyrelsens arkiv; akt B29. Kartan överensstämmer i allt väsentligt med föregående karta. Inte heller på denna karta gör gränsen någon brytning norrut eller något hack om objektet 13f. På kartan finns dessutom

Stenören (Långstenören, Vidinge) och Måbersören (Måbärsören, Rödlöga) namngivna. Resultatet beträffande bestämningen av öarnas tillhörighet blir detsamma som med föregående karta.

Kartan över Blidö socken 1856 är upprättad av Oscar Kruise på 'General-Landtmäteri-Contoret'. Kartan är mycket tydlig. Ådörn, Gubbasörn och Stenörn namnges på kartan. Lilla Ådörn, Lillörharet och Vadgrundsknuvarna är inritade. Kartan visar klart och tydligt att alla dessa objekt samt de övriga objekten 13a–13e ligger på "Widinge Bys ägor". Av "CONCEPT – BESKRIFNING till kartan över Rådmansö socken" framgår att Oscar Kruise är synnerligen noggrann med insamling av uppgifter och verkar ha satt sig in i detaljer vad gäller skärgården. Det är mycket troligt att Oscar Kruise också gjort sig väl underrättad både på Rödlöga och Vidinge om gränsens dragning mellan socknarna. Denna kartas gräns mellan Vidinge och Rödlöga stämmer även helt överens med vad det stadfästa storskiftet för Vidinge anger. Slutsatsen är att just denna karta bör tillmätas stor betydelse.

En saknad karta som troligen är en sockenkarta över Rådmansö, från cirka 1855-1857 har tidigare setts på Stockholms läns lantmäteris arkiv. Efter flytt och digitalisering av akter har den inte kunnat återfinnas. Utseendet är väl överensstämmande med så kallade sockenkartor. Att en sådan karta existerar framgår även av "CONCEPT – BESKRIFNING till kartan över Rådmansö socken" av Oscar Kruise, som är återgiven i boken Rådmansö II, Norrtälje tidnings tryckeri AB 1978. Ur denna beskrivning citeras "Gränsar i norr till Norrtälje-viken och öar hörande till Wätö socken uti Bro och Wätö skeppslag, i öster till Östersjön, i söder till Östersjön samt skärgårdar hörande till dels Wermdö skeppslag dels Blidö Annexförsamling, i väster till Frötuna socken samt... Den tillhörande skärgården, bestående af byarne Tjockö, Widinge och Sundskär samt Svenskhögarnes, Gillögas, Skarfs, Kallskärs, Röders, Dyngskärs, inre och yttre Fredlarnas fiskelägen är mycket betydlig och sträcker sig öfver 6 mil ut i hafvet från fasta landet, samt består af mycket bergiga och stenbundna öar, klippor och skär..." Att kartan saknas har mindre betydelse för de ovan nämnda objekten 13a–13e samt 13f då kartan i denna del överensstämmer med sockenkartan över Blidö som

upprättades vid samma tid och av samma person och där gränsen mot Vidinge (Rådmansö socken) visas tydligt.

Generalstabens karta från 1879. I övre vänstra hörnet av kartutdraget finns farleder inprickade till skillnad mot gränserna mellan olika skärgårdar/traktgränser som är streckade. På kartan finns en översiktligt inritad, traktgräns som i detta avsnitt sammanfaller med gränsen mellan Rådmansö och Blidö socknar. Vid denna tidpunkt ingick "Svenskhögarnes, Gillögas, Skarfs, Kallskärs, Röders, Dyngskärs, inre och yttre Fredlarnas fiskelägen" i Rådmansö socken varför traktgränsen är ritad som den är. För riktighetens skull borde den ha gjort en liten krok om Rödlöga Storskär (Söderpada) skärgård. Kartan visar klart gränsens dragning söder om Blykubb och övriga öar och skär i Örafjärden så att dessa ligger i Rådmansö socken, det vill säga på Vidinges sida om gränsen. Den av Rödlöga presenterade Generalstabskartan uppdaterad 1936 har fått gränsen korrigerad enligt den så kallade häradskartan. Värdet av denna gräns framgår nedan varför kartan bör lämnas utan avseende.

Den enda lantmäterihandling där det finns beslut på tillhörigheten av objekten är det stadfästa storskiftet av Vidinge. I handlingar från storskiftet över Vidinge bys ägor 1791–1793, stadfäst vid lagtima ting 25/2 1793 (akt 01-Råd-31) nämns bland annat att "Söderörn, Bergörn, Melgrunda, Ytteröra, Långstenörn, Örherra, Lillörherra, Wadgrunda, jemte öfwrige små Klippor uti örar fjärden" läggs ut gemensamt. Vid skiftningen av samfällda och enskilda områden nämns "Likaledes nyttja de till gemensamt bete Söderörn, Bergörn, Melgrunda, Ytteröra, Långstenörn, Örherra, Lillörherra, Wadgrunda jemte öfwrige små Klippor uti örar fjärden". Dessa namn förekommer fortfarande officiellt. Karta över storskifte är tyvärr endast upprättad över Vidinge, Österörn och Söderörn (Vidingsöra) där betes-, åker- och skogsmark skiftades. Vid laga skifte av Vidinge 1872–1875, (akt 01-Råd-126), påstod lantmätarna felaktigt och i förklenande ordalag att storskiftet inte var stadfäst och därför inte kunde åberopas som stöd beträffande fiske vid Röder med flera ställen. Efter ett sådant myndighetsuppträdande torde man inte ha vågat hänvisa vidare till denna förrättning.

Den andra lantmäterihandlingen där några av öarna överhuvudtaget nämns är Rödlöga laga skifte cirka 80 år senare. Vid laga skifte av Rödlöga 1873–1877 (akt 01-Bli-81), nämns Vadgrunda och de så kallade Örhararna. I akten saknas såväl uppgift som beslut om tillhörigheten. Av akten framgår att Vidinge skulle tillfrågas om tillhörigheten. Därefter nämns detta inte ytterligare i akten. Detta kan svårligen tolkas annorlunda än att det framgått av förfrågan att de inte tillhör Rödlöga. Detta styrks av att de inte heller förtecknats i skifteshandlingarna trots att fler Rödlöga tillhöriga skär och öar, både avlägsnare, mindre och av mindre ekonomisk betydelse registrerats.

I protokoll över laga skifte för Vidinge 1872–1875 som gjordes av samma lantmätare under samma tidsperiod står inget om att denna fråga varit uppe. Endast Röder och Dyngskär nämns med hänvisning till storskiftet av Vidinge 1791. Då laga skifte av Rödlöga följde strax på Vidinges där storskifteshandlingarna varit aktuella kan inte lantmätern varit omedvetna om vad som stod i dessa och att öarna och klipporna tillhör Vidinge. Att öarna inte nämns specifikt vid laga skifte för Vidinge kan förklaras av att huvudfrågan gällde återvinnande av Röder och Dyngskär som nämnts i storskiftet men där lantmätaren felaktigt påstod att storskiftet inte var stadfäst och därför saknade giltighet. Flera mindre öar inom skifteslagets gränser lades ospecifikt ut som samfällda eller för samfällt bete och de ansågs så självklart enligt hävd tillhöra Vidinge att de inte ens behövde nämnas.

Med undantag av laga skiftet av Rödlöga så nämns inte några av öarna i akter till Rödlöga. De nämns inte heller på kartor över storskiftet eller laga skiftet. Äldre kartors gränser visar att de inte tillhör Rödlöga. Den enda återfunna akt som visar någon tillhörighet av öarna i Örafjärden och Vadgrunda är den stadfästa storskiftesakten för Vidinge där de lagts ut som samfällda för Vidinge skifteslag. Detta överensstämmer med alla de äldre kartor som visar att de sedan urminnes hävd räknats till Vidinge skifteslag. Att de nämnts som holmar i fråga om tillhörighet vid laga skiftet tyder på att de inte är betydelselösa små bergklippor. Att de trots detta inte nämns eller anges ha oklara ägarförhållanden vid Rödlöga laga skifte tyder starkt på att de inte hör till Rödlöga. I utläggningen av lotterna vid Rödlöga laga skifte så har man tagit med både

mindre, avlägsnare och kalare små skär och klippor d.v.s. mindre än Vadgrunda och Örhararna även sådana som enbart var berg, d.v.s. icke produktiva. Vadgrunda och Örhararna finns inte med. Inga andra öar i Örafjärden eller Vadgrund finns med på kartor eller omnämnda. I konsekvens borde man ha tagit med även dessa om de skulle tillhört Rödlöga.

I likhet med vad som anförts beträffande objekten 11a och 11b kan objekten 13a–13g inte ha varit grund vid Rödlöga laga skifte eftersom de användes för samfällt bete för Vidinge redan i samband med storskiftet 80 år tidigare. Objekten har använts för bete av Vidinge fram till modern tid. Objekten och vattnet kring dem hävdas fortfarande som samfällda för Vidinge vid sjöfågeljakt och fiske.

Utredningen anger att objekten 13a och 13b finns utritade som tillhörande Rödlöga på rågångskarta vid fiskedelning i Kudoxa. Detta är fel. Kartorna visar inte detta.

Häradskartan över Norrtälje upprättad runt 1950 visar en helt avvikande gränsdragning jämfört med tidigare kartor. Den är slarvigare och grövre och uppvisar inte samma detaljrikedom i skärgårdsdelen som de cirka 50 år tidigare upprättade sockenkartorna. Troligt är att kartritaren inte trängt ner i underliggande material utan bara sett några av objekten nämnas i Rödlöga laga skifte utan att närmare kontrollera deras tillhörighet. Den så kallade häradskartan har kallats ett försök till en första ekonomisk karta trots att den saknar hemmans- och fastighetsindelning. Den följs av de mer detaljerade ekonomiska kartorna som sedan övergått i fastighetsregisterkartan. Rättsverkan av de ekonomiska kartorna och fastighetsregisterkartan kan enklast beskrivas med citat av påtrycket på den senare. ”Kartredovisningen har inte rättsverkan, jmf mot beslut i lantmäterihandlingar”. Eftersom kartan inte har rättsverkan bör ingen hänsyn tas till kartan vad avser gränsdragningen mot Rödlöga.

Gränsdragningen på Ekonomiska kartan från cirka 1952 (svartvit) – 1978 (grön) avviker i denna del helt från vad som anges i tidigare kartor. Någon förklaring till detta har inte gått att få. Den enda uppgift som har lämnats är att gränserna är ritade med

öppna hörn, det vill säga de är inte fastställda och saknar därför rättslig verkan eftersom någon gränsbestämning inte är gjord. Ingen hänsyn bör därför tas till denna karta vad avser gränsdragningen mot Rödlöga.

På den ekonomiska digitaliserade kartan är hörnen ihopritade. När och varför ändring har skett har inte gått att få någon klarhet i. Eftersom digitaliseringen lades ut på entreprenad har ändringen troligen skett av bekvämlighet i samband med digitaliseringen. Trots framförda protester har inte rättelse skett utan det har bara sagts att gränserna liksom tidigare inte har någon rättslig verkan. Ingen hänsyn bör tas till denna karta vad avser gräns mot Rödlöga.

Någon ändring av de av urminnes hävd gällande gränserna nämns inte i akterna som återfunnits. Gränser på dagens kartor (fastighetsregisterkartan) mellan Vidinge och Rödlöga avviker starkt från äldre kartor, skifteshandlingar och hävd. De verkar ursprungligen ha inritats skönmässigt och utan bestämt läge men sedan kommit att permanentats utan förklaring eller beslut varför de torde sakna all rättsverkan och kan inte ligga till grund för beslut om vilket skifteslag objekten tillhör.

Gränsbestämningen som fastställdes i december 1938 (akt Bli 823) avser inte aktuellt område mot Vidinge. LM:s utredning anger dock för vissa av objekten att kartan visar att de är belägna inom Rödlöga skifteslag. Detta är fel. Enligt LM kan anslutande gräns inte användas, med förklaringen att den bara är schematiskt antydd, då den är utritad en kort bit som inte når fram till dessa objekt och att den inte är bestämd vare sig till vinkel eller längd varför den saknar all rättsverkan. Den kan därför inte läggas till grund för att dessa objekt tillhör Rödlöga. En alternativ bedömning är att acceptera utredningen i denna punkt och förlänga denna gräns men då ska i konsekvens därmed halva objektet 13b, 13c, 13e–g tillföras Vidinge skifteslag.

Vid bildande av fiskevårdsområdet påtalades inte något om gränsen mellan Rödlöga och Vidinge. Detta berodde bland annat på att man inte ville äventyra bildandet av

fiskevårdsområdet. Det gällde att rädda fisket från expropriation. Detta bör inte tillmätas någon vikt.

Rödlöga skifteslag

På Rödlöga har de äldre haft den klara uppfattningen att området tillhör Rödlöga. Ingen har hört talas om någon äganderättstvist med Vidinge. Rödlögaborna har alltid ansett att de berörda öarna tillhör Rödlöga och frekvent utnyttjat dessa för fiske och jakt i drygt 100 år. Att det skulle förekomma både jakt och fiske i området av Vidingebor torde vara olagligt och kan inte användas för att stödja gammal hävd.

Vissa öar har inte nämnts i laga skifteshandlingar för Rödlöga. Dessa öar är inte de enda som inte nämnts. Andra exempel är Tridingsgrund, Anskären och Skrakskären. Anledningen till att de inte nämns kan vara att de antingen inte tillmättes något nämnvärt värde eller att de var belägna i utkanterna av området. Rödlöga och Rödlöga skärgård omfattar ett mycket stort antal öar, kobbar och skär. De berörda öarna nämns inte heller i laga skiftet för Vidinge. Beträffande andra öar, till exempel Vadgrund, sägs äganderätten vara oklar.

Kartan från 1716 är väldigt otydlig och ofullständig. Det kan ifrågasättas vilket bevisvärde den har. De öar som med stor säkerhet går att identifiera är Söderöran (nuvarande Vidingsöra) och Långstensören. Det kan göras genom att mäta avstånden till Vidingsöra dels från Vidinge och dels från Rödlöga på sjökortet och jämföra det med vilken av öarna som ligger på samma avstånd på ovanstående karta. När man har konstaterat detta så blir det uppenbart att gränsen går mellan Långstensören och öarna 13a–13e. Det innebär att dessa tillhör Rödlöga. När det gäller 13f–13g ger inte kartan något besked. Inget talar dock emot att de tillhör Rödlöga.

Kartan från 1739 är om möjligt ännu otydligare men gränsdragningen talar inte emot att öarna tillhör Rödlöga. Den karta som inte existerar men påstås ha setts hos LM kan inte användas som bevis.

Kartan över Blidö socken 1856 visar en helt annan gränsdragning i dess sydliga del än alla andra kartor både tidigare och senare. På grund av detta ska ingen hänsyn tas till denna karta.

De ifrågasätter att generalstabens karta från 1879 visar en gräns mellan olika skärgårdar. Det ser mer ut att vara en farled. Om det skulle vara en gräns skulle Vidinge kunna hävda att Rödlöga skärgård, Sundskär och hela Söderarmsskärgården tillhör Vidinge. Det faller på sin egen orimlighet.

Den karta där klaganden själv ritat in gränsdragningar som en sammanfattning av ovanstående är inte korrekt. Gränsdragningen som ska visa 1716 och 1739 års kartor har ritats in betydligt längre söderut än vad dessa kartor visar.

Lantmäteriverkets karta, Norrpada 1901–1906 visar med all önskvärd tydlighet att alla berörda öar med god marginal ligger inom Rödlögas område. Detsamma gäller Generalstabens karta, generalstabsbladet 85 Norrtälje SO utgivet 1879 reviderad 1936. Den visar sockengränsen mellan Rådmansö socken och Blidö socken. Den gränsen sammanfaller helt med LM:s karta 1901–1906 och visar alltså att samtliga berörda öar tillhör Blidö socken. Vidinge Norrpada ligger i Rådmansö socken. Det är logiskt att gränsdragningen mellan Vidinge och Rödlöga är den samma som sockengränsen.

Ekonomiska kartan från 1978 har av någon anledning öppna hörn, vilket skulle kunna betyda att den exakta gränsdragningen är oklar. Med tanke på övriga kartor och framförallt den från 1901–1906 vore det egendomligt om tolkningen av denna osäkerhet skulle vara en så radikalt ändrad gränsdragning som Vidinge hävdar.

Både Rödlöga och Vidinge har bildat fiskevårdsområden. När respektive fiskevårdsområde fastställdes framfördes inga synpunkter kommit från Vidinge.

Sammanfattningsvis har inget framkommit som tyder på att öarna inte ska tillhöra Rödlöga. Ingen relevant karta visar att någon av de berörda öarna ska tillhöra Vidinge. Däremot visar de att öarna tillhör Rödlöga.

Norra stenen 13f (figur 163)

Enligt LM:s beslut ska 13f (figur 163) tillhöra SFV. Kartor över området, se bilaga 10 och 12.

L-E H har yrkat att 13f (figur 163) ska tillföras B och att gränsen mot Rödlöga justeras så att stenen under alla omständigheter kommer att ligga inom Vidinge skifteslags gräns mot Rödlöga.

SFV har bestritt ändring av beslutet.

L-E H

Till stöd för sin talan har han, utöver vad som redovisats angående objekten 11 och 13, i huvudsak anfört följande.

Utredningen anger att stenen idag är ett cirka 20 meter långt skär som är redovisat som grund på generalstabskartan från 1879. Den finns inte med på Häradsekonomiska kartan 1901–1906. Ursprungligt förslag till beslut anger att klippan ska tillhöra Vidinge s:1 men med utgångspunkt i tillgängliga handlingar bedöms Norra stenen ha varit så liten när 1950 års gräns mot allmänt vatten började gälla att den då ingick i det allmänna vattenområdet varför beslutet ändrades.

Norra stenen är inte en obetydlig klippformation. Den är större än flera andra objekt som ingår som egna objekt i utredningen. Enligt uppmätning i juni 2006 har den en höjd om cirka 1,6 meter över medelvattenstånd (vid tillfället cirka -10 cm enligt SMHI). Med en landhöjning om 0,4 cm/år bör den ha stuckit upp nära en meter redan vid tiden för storskiftet 1795 där även 'öfwrige små Klippor uti örar fjärden' lades ut gemensamt för Vidinge skifteslag. Klippans storlek med en höjd runt en meter över

medelvattenståndet är cirka 10 x 15 meter. Klippan är angiven som ö/skär och inte som grund på sjökort över Stockholms skärgård, nr 233, sjömätt 1865–1871 och rättat 1937. Klippan används av Vidingebor som utgångspunkt för sjöfågeljakt och fiske över grundområdet norr om detta och har så alltid gjorts. Häradskartan utvisar en omotiverad dragning om det inte varit så att man tagit hänsyn till klippan men sedan glömt att sätta ut den. Den har haft betydelse med sin höjd över havet och ämnad som lämplig tilläggsplats för båt och skjutplats för sjöfågeljakt och tidigare troligen även för säljakt. Klippan har en inte oväsentlig ekonomisk betydelse.

SFV

SFV har hänvisat till vad det tidigare anfört och har i huvudsak tillagt följande.

Den utredning LM har genomfört rörande äganderätten till i målet omtvistade öar och skär och som ligger till grund för LM:s beslut är korrekt. SFV har företrätt staten i samtliga de förrättningar runt rikets kuster som avsett fastställande av äganderätten till tidigare inte fastighetsbildade öar och skär. SFV:s grundinställning i dessa förrättningar har varit att liknande faktiska omständigheter rörande en viss ö ska resultera i en likartad bedömning avseende äganderätten oavsett var i landet ön är belägen. Den nu aktuella förrättningen är ett sådant fall där liknande omständigheter lett fram till olika slutsatser om ägandet. SFV anser dock att förrättningslantmätaren gjort en riktig bedömning rörande de i detta mål aktuella öarna.

FASTIGHETSDOMSTOLENS SKÄL

Målet har med stöd av 27 § ÄULL jämfört med 16 kap. 8 § fastighetsbildningslagen (1970:988) (avgjorts utan huvudförhandling).

Talerätt

När det gäller frågan om talerätt i målet gör fastighetsdomstolen följande bedömning.

Flera skifteslag/byalag har överklagat LM:s beslut. Fastighetsdomstolen kan konstatera att det inte är visat att dessa utgör juridiska personer som kan föra talan i målet.

Fastighetsdomstolen har därför endast tagit upp de delägare/ägare till fastigheter som klagat och har del i för det aktuella området samfälld mark. Denna bedömning innebär dock att alla anspråk som framställts i målet kommer att prövas i sak.

Motsvarande bedömning har gjorts för Rödlöga skifteslag som är motpart till L-E H i den del som rör objekten 13a–g, med undantag för 13f (figur 163).

L-E H har för egen del, för Vidinge Norrpada Skärgårds Samfällighetsförening och som ombud för P L överklagat LM:s beslut. Någon behörighet att företräda föreningen har han inte visat. Han har dock rätt att överklaga beslutet i egenskap av fastighetsägare och yrka att objekt ska föras till för Vidinge samfälld mark.

Allmänt

Den regalrätt till havsfisket som kronan i äldre tid tillagt sig förlorade efterhand väsentligen i betydelse och blev reglerad genom utfärdandet av den första fiskeristadgan 1766 (se Utredning rörande fiskerättsförhållandena vid rikets kuster, SOU 1925:19 del 1 s. 50).

Denna fiskeristadga blev normerande för bedömning av inomskärs respektive utomskärs. I fiskeristadgan anges i huvudsak följande. Strand och holmar inomskärs bör anses som enskild egendom. Som inomskärs ska även anses område där det från stranden utlöper landgrund. Områden vid öppen havsstrand eller där det inte är skärgård bör anses vara utomskärs och där har strandägaren ingen enskild rätt till fiske och vatten. De områden som sedan länge ansetts vara allmänt vatten trots att de ligger inomskärs ska dock även i fortsättningen anses höra till allmänt vatten. Motsvarande gäller de områden där enskild med urminneshävd, skattläggning, dombrev eller motsvarande kan visa enskild rätt till fiske omkring klippor, skär eller grund utomskärs. Dessa områden ska således även i fortsättningen anses höra till enskilt vatten. (se SOU 1925:19 del 1 s. 62). Fiskeristadgan har ansetts tillämplig inte bara på själva vattenområdet utan också i detta liggande öar och skär (jämför lagberedningens förslag

till jordabalk, SOU 1947:38, s. 44). Stadgan anses ha preciserat den regalrätt som kronan tidigare hävdade till holmar och skär som inte ägdes enskilt.

Begreppet landgrund bör tolkas i enlighet med 1896 års lag om rätt till fiske. Med landgrund avses det område som är beläget inom 180 meter från det ställe invid stranden, där stadigt djup av två meter vidtar.

I samband med ett sammanträde med strandägare i Stockholms läns norra skärgård 1920 i Norrtälje antecknades det att Gislingsön och Tjockön med närmast intill liggande holmar och skär ansågs tillhöra ”inre skärgården” medan där utanför var ”yttre skärgården” (se Utredning rörande fiskerättsförhållandena vid rikets kuster, SOU 1925:20 del 2 s. 199).

Av det ovan anförda framgår att betydelsen av de i fiskerättslagstiftningen förekommande uttrycken ”inomskärs” och ”utom skären” på olika orter växlar högst betydligt. Att, som exempelvis på flera håll uttalas, till inomskärs hänföra vattenområden inom de yttersta skären måste ur fiskerättsynpunkt i många fall anses som en orimlighet. Detta torde klart framstå om man betraktar t.ex. vattenområdet utanför Stockholms läns kust. Att i fiskerättsligt hänseende anse de öster om Ornön ”inom de yttersta skären” belägna Bytta-, Norstens- och Hufvudskärsfjärdarna vara inomskärs kan uppenbarligen inte ha varit lagstiftarens mening, lika litet som att allt vatten innanför dessa fjärdar skulle vara inomskärs, vilket ju skulle medföra den orimligheten, att sådana milsvida fjärdar som Mysings- och Jungfrufjärdarna blir strandägarnas enskilda vatten (SOU 1925:19 del 1 s. 331).

Sammanfattningsvis innebär 1766 års fiskeristadga att enskilda presumeras äga öar och skär som ligger inomskärs eller, när öarna eller skären ligger vid öppna havsstranden eller utomskärs, på landgrundet och att staten presumeras äga öar och skär som ligger utomskärs eller utanför landgrundet vid öppna havsstranden. Bevisbördan för att motsatt förhållande råder ligger därmed på staten i det första fallet och på enskilda i det andra.

Av lag om gräns mot allmänt vattenområde framgår att vattenområde i havet är allmänt om det inte ingår i fastigheterna och är enskilt. Till fastigheterna hänförs i havet, som huvudregel, allt vatten inom trehundra meter från fastlandet eller från ö av minst etthundra meters längd. På de ställen där stranden har en djupkurva om tre meters djup längre ut än trehundra meter ingår även vattnet inom denna djupkurva i fastighetens enskilda vatten.

Till ledning i frågan om begreppen inom- respektive utomskärs finns bl.a. två äldre rättsfall, NJA 1945 s. 557 och NJA 1967 s. 626. I det första avgörandet innebar utgången, att de aktuella holmarna och skären i Bråvikens mynning får anses belägna inomskärs. Domen har ansetts utgöra en mycket vidsträckt tolkning av inomskärsbegreppet. Även den senare domen gällde holmar och skär i Bråviken. Enligt Högsta domstolen var holmarna och skären belägna utomskärs. Av de i avgörandet aktuella skären ligger ett av skären endast cirka 300 meter från stranden och strax utanför den avgränsning mot allmänt vatten som följer av 1950 års lag om gräns mot allmänt vattenområde. Skären, som ligger utspridda från varandra och omges av vatten med betydande djupförhållanden, ansågs inte bilda någon avgränsad skärgård.

Med dessa utgångspunkter övergår fastighetsdomstolen nu till bedömning av de i målet aktuella objekten.

Våghällan (1f)

Kartor över området, se bilaga 3 och 4.

LM har konstaterat att Skogsskärsklubbarna (1d) ligger inomskärs och tillhör Backby-Tranviks skiftslag, medan Våghällan (1f) ligger utomskärs och på allmänt vatten.

Uppsala tingsrätt, fastighetsdomstolen har den 26 juni 1998 (mål F 1373-95) avgjort äganderätten till holmar och skär precis norr om länsgränsen. Av detta utslag framgår bl.a. att domstolen ansåg att ”den naturliga gränsen för vad som är inomskärs synes i

vart fall gå från Garpen via Svartkubbarna till Skogsskäret”. Svea Hovrätt gjorde ingen ändring av utslaget avseende Svartkubbarna och Norra Rödberget. Vässö-Viten och Fågelhällarna ansågs vara kronoholmar av lantmäterimyndigheten i Uppsala län och detta överklagades inte.

Det framgår inte av lantmäterihandlingar eller andra handlingar som fastighetsdomstolen tagit del av att Våghällan har redovisats till skifteslagen på Singö. Ön Skogsskäret ligger 600 meter söder om Våghällan. Öarna Stor- och Lill-Roten är belägna öster om Våghällan. Alla dessa öar ingår i fastighetsindelningen från laga skiften på Backby och Tranvik. Skogsskärsklubbarna sydväst om Våghällan har inte redovisats i skifteshandlingarna men bedömts som samfällda till Backby- Tranvik skifteslag enligt samma bedömningsgrund som gjorts på andra sidan länsgränsen. Norr om Våghällan är det öppet vatten.

Med samma bedömning som lantmäterimyndigheten i Uppsala län och Uppsala tingsrätt, fastighetsdomstolen gjort kan Våghällan anses ligga utomskärs. Fastighetsdomstolens uttryck ”...vad som är inomskärs *i vart fall...*” kan dock ge viss tolkningsmån om att gränsen mot utomskärs kan gå längre ut.

Fastighetsdomstolen anser att det finns anledning att utgå från vad som anförts om gränsen mellan utomskärs och inomskärs i det ovan nämnda målet. Enligt fastighetsdomstolens mening har skifteslagen på Singö inte framfört något som ger anledning att anse att gränsen mot utomskärs ska gå utanför Våghällan. Fastighetsdomstolen anser därför att Våghällan ligger utomskärs och utgör en kronholme tillhörig staten. Överklagandena angående Våghällan ska därför avslås.

Vitbrottet, Understen och Junkaren och Lillkärningen m.fl. (2c-e)

Kartor över området, se [bilaga 3 och 5](#).

LM har konstaterat att skären, belägna cirka fyra km från närmaste skär i Stockholms län, ligger utomskärs och att Understen i 150 år har disponerats av staten som fyrplats.

Skären har uppenbarligen räknats bort från fisket i samband med skatteköpet 1856 av kronofisket till Norrsten. LM har vidare konstaterat att enligt protokoll från Singö församlings sockenstämma 1849 anses Understen, som benämns kronoskär, tillhöra Gräsö församling. LM har sedan sammanfattningsvis bedömt att Vitbrottet (2c), Understen (2d) samt Junkaren och Lillkärigen m.fl. (2e) är kronoholmar tillhöriga staten. Klyvskären m.fl. (2a) och Stridsbådan (2b) har bedömts ingå i 1856 års skatteköp av Norrstens kronofiske (numera N).

I skatteköpshandlingarna från Norrstens kronofiske 1856 redovisas två äldre protokoll, från 1802 och 1855, med beskrivningar av Norrsten och Understen. I 1802 års beskrivning framgår att Norrstens fiske sker omkring två skär, Norrsten och Understen. Det finns även en beskrivning av Understen, lydande under Norrsten, som fiskehamn. I beskrivningen framgår att fisket var så föga givande att det knappt var värt mödan att befatta sig med det. I 1855 års beskrivning redovisas kronofiskeskäret Norrsten, där skäret beskrivs beläget en halv mil ifrån den söderut i havet belägna klippan på vilken Understens fyrbåk är uppförd. I övrigt finns inte Understen nämnd i denna beskrivning. LM hänvisar till 1802 års beskrivning, där det framgår att Norrsten varit ett kronofiske och att Understen legat under detta. Understen togs förmodligen inte med vid försäljningen 1856. Av handlingarna framgår även att det redan vid den tidpunkten fanns en fyr på Understen.

Av protokoll fört vid Singö församlings sockenstämma 1849 framgår följande: §2 *Mantals Längden upplästes och befanns riktig i allt öfrigt, utom det att Krono Skäret Understen, som hör till Gräsö församling i Singö Mantalslängd blifvit upptaget, hvarefter densamma underskrefs med ofvannämnde anmärkningen. Då fyrvaktarna och deras familjer sedan 1848 har varit kyrkbokförda i Singö socken anser skifteslagen på Singö att även marken på Understen ska vara samfälld för Singö.*

Fastighetsdomstolen anser att det i målet är klarlagt att Understen hörde till Norrstens kronofiske i början på 1800-talet. Protokollet från sockenstämman 1849 styrker att Understen tillhör staten. Staten uppförde vid den tidpunkten en fyr på Understen. Det

har varken i lantmäterihandlingar eller på annat sätt visats att Understen med omgivande klippor skulle ha förts över till Singö-fastigheterna. Att fyrvaktarna med familjer var kyrkobokförda i Singö behöver inte betyda att Understen tillhörde skifteslagen på Singö. Fastighetsdomstolen anser inte att uppgiften om att Understen har utnyttjats av Singöbor för jakt är en omständighet som skapar en på hävd grundad äganderätt. Fastighetsdomstolen gör, på samma sätt som LM, den sammanlagda bedömningen att Vitbrottet, Understen, Junkaren, Lillkaringen m.fl. (2c–e) ska utgöra kronoholmar tillhöriga staten. Överklagandena ska därför avslås i denna del.

Flisan (5a)

Karta över området, se bilaga 6.

Av LM:s utredning framgår bl.a. följande. Flisan har inte redovisats på kartan från 1863 års laga skifte i Senneby. Fiskedelning genomfördes 1970. Vid denna förrättning gränsbestämde vattenområdet mot allmänt vatten, något som enligt gällande rättspraxis är ogiltigt. Fisket delades mellan Senneby by och kronan. Flisan ligger cirka 200 meter från fastlandet och cirka 160 meter från Ytterhaken och har inte redovisats på varken lagaskifteskartan eller på generalstabens karta från 1878. Däremot finns Flisan upptagen på häradsekonomiska kartan från 1901–1906 som en tydlig landbildning. Enligt LM är Flisan idag en cirka fem meter hög klippö. Den torde alltså ha varit väl synlig vid tiden för såväl laga skiftet som vid generalstabens kartläggning. Av tillgängligt kartmaterial och sjökort framgår att Flisan ligger inom landgrundet enligt äldre fiskerättslagstiftning och tillhör S. Senneby byalag hävdar dock att ön endast ligger cirka tre meter över lågvattenytan och var så obetydlig för 140 år sedan att den inte redovisats.

Fastighetsdomstolen delar den bedömning som LM gjort att skäret Flisan ligger inomskärs. Av handlingarna framgår inte att vattenområdet lades ut som samfällt vid laga skiftet 1863. Skäret fanns inte heller redovisat vid skiftet. I redogörelsen för laga skiftet (fiskedelningen) 1970 framgår att även vid den tidpunkten betraktades fisket som samfällt och vattenområdet delat enligt 12 kap. 4 § gamla jordabalken (numera 1

kap. 5 § jordabalken). Vattenområdet med uppgrundningar ska då enligt rättspraxis tillhöra innanförliggande fastighet. Flisan ska därför höra till fastigheten S på samma sätt som Ytterhaken gör. Det avtal om kontrollmast som Föreningen Haksand träffat och som Senneby byalag hänvisar till saknar betydelse i detta sammanhang. Fastighetsdomstolen anser inte att uppgiften om att Flisan har utnyttjats av byalaget för jakt är en omständighet som skapar en på hävd grundad äganderätt. Vad Senneby byalag i övrigt har anfört ger inte heller anledning för fastighetsdomstolen att göra någon annan bedömning. Överklagandet angående skäret Flisan (5a) ska därför avslås.

Flisan (6a)

Karta över området, se bilaga 7.

LM anger i sin utredning bl.a. att det är mer än 700 meter mellan Själsstenarna och Flisan och att Flisan ligger cirka en kilometer utanför Lingslätö. Sjökortet visar även att det är mer än 10 meter djupt vatten mellan Själsstenarna och Flisan. Flisan kan därför inte anses ligga inom landgrundet från Själsstenarna. Flisan har inte redovisats i varken handlingar eller på kartor från lantmäteriförrättningar som berört Lingslätö skifteslag. LM har bedömt att Flisan får anses ligga utomskärs enligt äldre fiskerättslagstiftning och ska vara en kronoholme ägd av staten.

Fastighetsdomstolen anser att Flisan ligger i yttersta havsbandet och på så stort avstånd från fastlandet och de närmast liggande skären Själsstenarna att skäret Flisan rimligen ligger utanför landgrundet och därmed utomskärs enligt äldre fiskerättslagstiftning. Det har i målet inte framkommit att Flisan skulle ha behandlats vid någon lantmäteriförrättning. Fastighetsdomstolen delar inte stiftelsens uppfattning att Flisan skulle tillhöra Lingslätö skifteslag på grund av att den ligger på enskilt vattenområde enligt 1950 års lagstiftning om gräns mot allmänt vattenområde. Flisan är belägen i yttersta havsbandet 700 meter från Själsstenarna och har en längd över 100 meter. Den ligger därför utomskärs, men på grund av skärets storlek följer enskilt vattenområde med Flisan enligt 1950 års lagstiftning om gräns mot allmänt vattenområde oberoende av

vem som är ägare till Flisan. Att stiftelsen upplåtit skäret för fågeljakt sedan förvärvet på 1980-talet är inte en omständighet av den beskaffenheten att skapa en på hävd grundad äganderätt. Det finns inget redovisat i målet som tyder på att Flisan ligger inom fiskesamfälligheten fs:11. Fastighetsdomstolen anser inte heller att stiftelsen har förmått visa att skäret utgör en del av landgrundet eller på annat sätt ska tillhöra Lingslätö. Fastighetsdomstolen delar därför LM:s uppfattning att skäret Flisan är en kronholme tillhörande staten. Vad som i övrigt har anförts ger inte heller anledning för fastighetsdomstolen att göra en annan bedömning. Enligt fastighetsdomstolens mening har i målet inte anförts något som ger anledning att återförvisa målet till LM. Med anledning av vad som anförts ovan ska överklagandet rörande skäret Flisan (6a) avslås. Med denna utgång i målet ska ingen ersättning för rättegångskostnader utgå.

X (8b)

Karta över området, se bilaga 8.

LM har bedömt att X, belägen cirka 1 800 meter ut i Ålandshav utanför Y, ligger långt utanför inomskärsgränsen och att X inte fanns vid tiden för frälsebytet 1697. LM beslutade att innanförliggande Z (8a) ska tillhöra Y medan X ska utgöra en kronholme tillhörig staten.

Allmäningsfisket Y förvärvades genom ett frälsebyte 1697. Det har inte framkommit att någon karta från frälsebytet har upprättats. I en dom från fiskevärderingsnämnden 1967 angående förlorat fiske för Y med anledning av 1950 års fiskelagstiftning framgår att dåvarande ägaren yrkade ersättning för minskat fiske ut till och med skäret X. I lantmäteristyrelsens yttrande till fiskevärderingsnämnden anges bl.a. följande. Tillgängliga kartor och övriga handlingar medger inte några säkra slutsatser angående hur långt ut i havet Y:s fiske sträcker sig. Rätten som fastigheten förvärvade vid frälsebytet innebar rätt till avkomst från ett yttre vattenområde och äganderätt till de skär som hör till hamnfisket och fisket närmast dessa skär. Rätten till avkomst från det yttre vattenområdet bedömdes inte kunna anses ha blivit förtätad till äganderätt. Det ansågs inte otroligt att hamnfiskets område

innefattat X. Det ifrågasattes dock om frälsebytet inneburit en äganderättsöverlåtelse av X. Med hänsyn till att X endast varit en bränning eller ett undervattensskär vid tiden för frälsebytet ansågs att X är att hänföra till det område där hamnfiskets ägare endast fått rätt till avkomst.

Fiskevärderingsnämnden delade lantmäteristyrelsens bedömning, att det kan antas att X vid frälsebytet 1697 endast varit en bränning eller ett undervattensskär.

Nämnden konstaterade även följande. Överlåtelsen måste i denna del ha avsett endast rätt till avkomst av fisket vid det grundområde som numera är X. Det framgår inte heller att X genom skattläggning skulle ingå i det ägområde som tillhör fastigheten. Rättigheten till områden därutänför som fastigheten förlorade enligt 1950 års lag om gräns mot allmänt vattenområde ansågs endast vara en avkomsträtt.

T S och M L hänvisar till överlåtelsehandlingar och lagfartshandlingar från 1928 till 1932 där det framgår av handlingarna att X ingår i köpet. Fastighetsdomstolen delar LM:s bedömning att lagfartsfrågan inte är oklar. Däremot är frågan om fastighetens omfattning tvistig. Fastighetsdomstolen gör vidare den bedömningen att handlingar från omkring 1930 inte kan läggas till grund för hävd om man inte kan dokumentera överlåtelse i tidigare handlingar. Enligt fastighetsdomstolens bedömning är inte heller den omständighet att Sjöfartsverket bedömt att X tillhört fastigheten och tecknat nyttjanderättsavtal med fastighetsägarna sådan att den kan läggas till grund för hävd. Detsamma gäller uppgiften om att fastighetsägarna bedrivit jakt och fiske på X.

Fastighetsdomstolen anser sammanfattningsvis att X vid frälsebytet endast var en bränning eller ett undervattensskär som dessutom låg utomskärs enligt äldre fiskelagstiftning. Skäret kan därför knappast anses ha ingått i bytet. Vad som övrigt sägs i överklagandet ger inte anledning till annan bedömning. Överklagandet avseende X (8b) ska därmed avslås. Med denna utgång i målet ska ingen ersättning för rättegångskostnader utgå.

Morsken och Norra Vindelskär (12c och 12e)

Karta över området, se bilaga 9.

LM har bedömt att Morsken och Norra Vindelskär ligger utomskärs enligt äldre fiskelagstiftning och inom allmänt vattenområde enligt 1950 års lagstiftning om gräns mot allmänt vattenområde. Enligt LM:s utredning framgår att vattenområdet i Kobbjärden öster om en linje från Vindelskärs norra spets till Östra Stengrundet och vidare norrut mot Tvigrundet bör betraktas som utomskärs. LM beslutade att Morsken (12c), Blötberget (12d) och Norra Vindelskär (12e) därmed ska vara kronoholmar tillhöriga staten. På motsvarande sätt på Kallskärssidan har Brantharsten (14a) och Draken (14b) bedömts som kronoholmar.

Enligt SOU 1925:19 del 1 (s. 331-333) framgår att ”inomskärs” och ”utom skären” på olika orter varierar högst betydligt. Att hänföra stora fjärdar till inomskärs inom bl.a. Stockholms län måste ur fiskerättssynpunkt i många fall anses orimligt. Genom att begränsa fisket för de enskilda jordägarna till innerskärgården bereddes möjlighet för fiskarbefolkningen att med rörliga redskap fritt fiska i de större havsfjärdarna och havsvikarna utan annan inskränkning än den som kan tillkomma någon på grund av urminnes hävd, skattläggning m.m.

Fastighetsdomstolen anser att Kobbjärden har den storleken att den får anses höra till ytterskärgården på det sätt som LM redovisat.

Enligt Sotholmsutredningen (Kungl. kommerskollegiet 1946 den 8 juli B I nr 395 s. 5) har man i ett mindre antal fall gjort gränsbestämning och bestämt fastigheters gräns mot öppna havet. Detta har gjorts genom avtal mellan fastighetsägare och företrädare för kronan som godkänts av länsstyrelsen. I dessa fall anses gränsbestämningen innebära att inom gränsen belägna holmar och skär vid tiden för förrättningen tillkommer fastigheten.

Såvitt framkommit i målet så framgår inte av äldre förrättningshandlingar vilket vattenområde som hör till fastigheterna på Svartlöga. Vindelskär ingår dock i fastighetsindelningen och fisket har ansetts samfällt. Vid laga skiftet av fisket på Svartöga 1942 (akt 01-Bli 740) bestämdes gränserna omkring Svartlöga genom en gränsbestämning mot närliggande byar. Vid denna förrättning bestämdes gränsen mellan Kallskär och Svartlöga på så sätt att Morsken, Blötberget och Norra Vindelskär skulle tillhöra Svartlöga. Vid förrättningen var ingen från Kallskär eller från staten närvarande. Förrättningen har inte heller godkänts varken av länsstyrelsen eller av Kungl. Maj:t och kronan förordnat ombud. Fastighetsdomstolen har således att utgå från att nu aktuella skär låg inom vattenområde som var allmänt enligt de regler som gällde före 1950 års lag om gräns mot allmänt vattenområde på samma sätt som Brantharsten och Draken bedömts på Kallskärs-sidan.

Att Sjöfartsverket betalat hyra för fyren ger inte anledning att göra annan bedömning än vad LM gjort angående dessa skär. Det är inte heller på annat sätt visat att skären tillhört fastigheterna. Fastighetsdomstolen delar de bedömningar som LM gjort och finner sammanfattningsvis att H M S inte har visat fog för sin talan. Överklagandet ska därför lämnas utan bifall och överklagandet angående Morsken (12c) och Norra Vindelskär (12e) avslås.

Kudoxa Mellgrund, Mellgrunden (11a) och skären SO Mellgrunden (11b)

Kartor över området, se bilaga 10 och 11.

LM har konstaterat att skären ligger inomskärs och inom allmänt vattenområde enligt 1950 års lagstiftning om gräns mot allmänt vattenområde. LM har vidare konstaterat för objekt nr 11 att *"Alla skär som nu är ifråga har uppenbarligen, i den mån den varit landbildningar vid laga skiftet, inte haft något värde vid skiftesläggningen. En rimlig slutsats av detta blir att merparten av landbildningarna bör anses samfälliga för skifteslaget."* LM har dock beslutat att objekt nr 11a och 11b ska tillföras D, som ägs av Skärgårdsstiftelsen.

Enligt en gränsbestämning 1936 (akt 01-Bli-823) har gränsen mellan Kudoxa och Vidinge skifteslag bestämts. Gränsen mellan Rödlöga och Vidinge skifteslag bestämdes inte utan har endast redovisats som en kringskrift och saknar därmed rättsverkan. Samtliga skär inom objekt nr 11a och 11b ligger här norr om gränsen, dvs. inom Vidinge skifteslag, och Blyklobb m.fl. söder om gränsen, d.v.s. inom Rödlöga skifteslag. I handlingarna till denna förrättning framgår att vattenområdet inom Vidinge betraktas som enskilt och fisket som samfällt.

Försäljning av områden inom Vidinge skedde till Skärgårdsstiftelsen 1970 och fastighetsbildningen genomfördes som avstyckning och sammanläggning 1971. Med styckningslotterna följde vatten och grund enligt dåvarande 12 kap. 4 § gamla jordabalken (motsvarande 1 kap. 5 § nya jordabalken). I köpet redovisas inte Mellangrunden m.fl. (11a och b). Lagen om gräns mot allmänt vattenområde infördes 1950 och innebär att enskilt vatten endast finns 300 meter från land om inte 3-meters djupkurvan går längre ut. Där utanför är det allmänt vatten omkring de aktuella grunden i den mån öarna/skären inte drar eget vatten. Avståndet från närmaste ö inom D (Ötterörarna) till Mellgrunden (11a) är uppskattningsvis cirka 700 meter. Avståndet från Ötterörarna till smågrunden objekt 11b är cirka 500 meter.

Mellangrunden (11a och 11b) kan därför inte tillhöra D utan ska vara antingen samfällda eller tillhöra stamfastigheten, som D ursprungligen kommer ifrån. L-E H och P L uppger att detta måste vara A.

Enligt handlingarna från storskiftet 1791–92 på Widinge ägor, (akt 01-Råd-31), fastställt 1793, noteras bl.a. att ett antal holmar tilldelades byamännen och att vissa holmar nyttjades för gemensamt bete. Det antecknas bl.a. att ”Melgrunda, Ytteröra, Långstenöra, Örherra, Lillörherra, Wadgrunda, jämte öfwrige små klippor uti örar fjärden, nyttjas för gemensamt bete för byamännen”. I laga skiftet för Vidinge fastställt 1875 (akt 01-Råd-126) finns inget nämnt om Melgrunda och grunden vid Melgrunda.

Dock ingick Ötterörarna (Ytteröra) och Långstenören (Långstenöra) i skiftet och som senare försålles till Skärgårdsstiftelsen.

Fastighetsdomstolen har ingen uppfattning om skärens höjd över havet, men kan konstatera att Mellgrunden redan omnämns som gemensamma vid storskiftet över Vidinge på 1790-talet och att Mellgrunden inte är redovisade i laga skiftet. Fastighetsdomstolen gör den sammanlagda bedömningen att Mellgrunden och skären SO Mellgrunden (11a och 11b) bör betraktas som samfälliga för Vidinge by. Yrkandet ska därför i denna del bifallas och beslutet ändras så att Kudoxa Mellgrund, Mellgrunden och skären SO Mellgrunden ska tillhöra Vidinge samfält.

Stengrundet, Blykobb m.fl. (13a), Blykobbsrevlar, Lilla Ådören(13b), Stora Ådören (13c), Gubbasören(13d), Långrevet, Lillörharet m.fl. (13e), Vadgrundet m.fl. (13f) och Vadgrundsknuvarna (13g)

Kartor över området, se bilaga 10, 11 och 12.

LM gör den bedömningen att vattenområdena söder och öster om Rödlöga anses tillhöra ytterskärgården och att övriga delar omkring Rödlöga får anses ligga inomskärs. Detta innebär att allt vatten och alla skär i det aktuella området hör till skifteslagen. LM beslutade att allt inom objekt nr 13 utom 13f, figur nr 163, skulle vara samfält för Rödlöga by. Stenen norr om Vadgrundet, 13 f figur nr 163, skulle tillhöra staten.

I storskiftet för Vidinge har bl.a. antecknats ”att Melgrunda, Ytteröra, Långstenöra, Örherra, Lillörherra, Wadgrunda, jämte öfvrige små klippor uti örar fjärden, nyttjas för gemensamt bete för byamännen (se ovan under objekt nr 11a och 11b). I protokollet från laga skiftet av Vidinge fastställt 1875 (akt 01-Råd-126) nämns ingen av de aktuella öarna utöver Ytteröra och Långstenöra som ingår i fastighetsindelningen.

Det framgår att varje fastighet ingående i laga skiftet har erhållit en skärgårdslott. Några öar har avsatts som samfälligheter. I övrigt framgår inte något av lagaskifteshandlingarna om att några övriga öar och skär skulle vara samfälliga. Vattenområdet får anses delat enligt 1 kap. 5 § jordabalken, vilket även framgår av gränsbestämningen 1938 mellan Kudoxa och Vidinge. Fisket är registrerat som en samfällighet, Vidinge fs:14.

Vid laga skiftet ingick öarna Ytteröra (Ötterörarna) och Långstenöra (Långstensören) och redovisades till en enskild fastighet, numera D. Utöver nämnda skär som redovisas som samfälliga vid storskiftet är de övriga aktuella skären så stora att åtminstone något borde ha redovisats i laga skifteshandlingarna. Eftersom de inte finns med i laga skiftet av någon anledning och vissa andra var behandlade vid storskiftet 1791–92 får man dock betrakta dessa som samfälliga, om de ska ingå i Vidinge.

Såvitt fastighetsdomstolen kunnat utläsa i handlingarna till storskiftet för Rödlöga 1813 (akt 01-Bli-21) så finns ett antal öar uppräknade, men inte något av de aktuella skären.

Vid laga skiftet på Rödlöga 1873–1877 (akt 01-Bli-81) anges att äganderätten till de s.k. Örharnen och Wadgrundet är oklar. Frågan om äganderätten uppskjuts till ett senare sammanträde.

I delningsbeskrivningen räknades vissa odugliga grund och klippor upp som skulle vara gemensamma. Ingen av de aktuella holmarna och skären nämns i skiftet, förutom en anteckning i delningsbeskrivningen under samfälligheter: *Dessutom har såsom samfällighet räknats tvänne mindre i öppna sjön belägna klippor av ringa eller intet värde, Örharen och Hundskär, till vilka äganderätten icke är med säkerhet styrkt.* I övrigt finns varken i protokoll eller föreningar i skiftet något nämnt om mindre holmar i Örafjärden såvitt fastighetsdomstolen har tagit del utav.

Vid en fiskedelning på Kudoxa gjordes även en gränsbestämning mellan Kudoxa å ena sidan samt Vidinge och Rödlöga å andra sidan (se ovan under Mellgrunden). Gränsen mellan Rödlöga och Vidinge är antydd men kan knappast anses som fastställd.

L-E H anser att landskapskarta över Uppland från 1716 och Geographisk Charta över Stockholms Skärgård från 1739 tydligt visar att de aktuella objekten ligger inom Vidinge skifteslag. Följer man 1716 och 1739 års kartor enligt L-E H:s tolkning, se bilaga 13 _____, blir följande ögrupper samfällda för Vidinge: Lilla Ådören (13b, figur nr 154) Stora Ådören (13c), Långrevet och Lillörharet (13e), Vadgrundet (13f) och följande samfällda för Rödlöga: Stengrundet, Blyklobb m.fl. (13a), Blykobbsrevlar (13b, figur nr 153), Gubbasören (13d) och Vadgrundsknuvarna (13g). Fastighetsdomstolen anser inte det är lika tydligt var gränsen mellan skifteslagen går. Kartskalan är inte sådan att man kan utläsa var gränsen mellan Vidinge och Rödlöga går, men karttolkningen anger åtminstone att gränsen ansluter till gräns mellan Norrpada och Söderpada och går till en punkt söder om Mellgrunden. L-E H:s tolkning av dessa äldre kartor får dock i huvudsak ses som riktig.

Om 1854–1856 års sockenkarta, upprättad av Oscar Kruuse, läggs till grund för traktindelningen kommer även Gubbasören (13d) och Vadgrundsknuvarna (13g) att ligga inom Vidinge.

Om 1879 års generalstabskarta läggs till grund för beslutet om att yrkade öar och skär ska tillhöra Vidinge ska samtliga aktuella kobbar och skär (13 a–g) höra till Vidinge.

Enligt häradsekonomiska kartan 1901–06 (CJ112-85-20) är gränsdragningen sådan att samtliga objekt utom klippan norr om Vadgrundet ligger söder om en redovisad gräns, dvs. inom Rödlöga skifteslag. Den ekonomiska kartan redovisar även traktgränsen så att alla de aktuella holmarna och skären tillhör Rödlöga skifteslag.

LM har gjort den bedömningen att klippan norr om Vadgrundet (13f, figur 163) har varit så liten när 1950 år lag om gräns mot allmänt vattenområde började gälla att den då ingick i det allmänna vattenområdet och därmed skulle vara en kronoholme tillhörig staten.

L-E H anger att klippan idag är 20 meter lång och att den har en höjd om cirka 1,6 meter över medelvattenstånd enligt mätningar. Enligt L-E H redovisas den även på 1879 års generalstabskarta och är angiven som ö/skär och inte som grund. Detta har inte motsagts även om det är tveksamt om klippan verkligen redovisas på generalstabskartan. Fastighetsdomstolen gör dock den samlade bedömningen att klippan torde ha varit så stor att den var över vatten vid laga skiftet och åtminstone så stor att den var betydligt över vattenytan 1950.

Storskiftet över Vidinge nämner Melgrunda, Ytteröra, Långstenöra, Örherra, Lillörherra, Wadgrunda, jämte övriga små klippor uti örar fjärden. De tre förstnämnda kan identifieras och ligger otvetydigt inom Vidinge skifteslag. Lillörherra torde motsvara Lillörharet och Wadgrunda motsvarar Vadgrundet; båda inom det aktuella området. Däremot kan inte Örherra och ”öfvrige små klippor uti örarfjärden” identifieras, men torde vara klippor inom det aktuella området.

Gräns mellan Vidinge och Rödlöga som redovisades vid gränsbestämningen omkring Kudoxa skifteslag är inte en fastställd gräns utan en kringskrift. Denna gräns har ingen rättsverkan.

Fastighetsdomstolen konstaterar inledningsvis att samtliga aktuella öar och skär ligger inomskärs och därmed ska tillhöra Rödlöga eller Vidinge skifteslag.

Sockengränsen mellan Blidö och Rådmansö redovisas i olika lägen på olika kartor (1716 och 1739 års landskapskartor, sockenkarta över Blidö 1856, generalstabskartan 1879, häradsekonomska kartan 1901–06, ekonomiska kartan från 1950-talet och nuvarande fastighetsregisterkartan) utan någon direkt förklaring. Tolkning av gränser

mellan Rödlöga och Vidinge på de olika kartorna har gjorts av enskilda tjänstemän vid olika tidpunkter. Resultatet har blivit olika förmodligen beroende av vilka personer som tillfrågats vid de olika tillfällena när kartorna upprättades eftersom det finns så få lantmäterihandlingar i det aktuella området.

Redovisningen på dessa kartor har ingen rättsverkan. I de lantmäterihandlingar som finns inom detta område har gränsen mellan Rödlöga och Vidinge aldrig redovisats annat än som en kringsskrift vid gränsbestämningen 1938. Även handlingarna angående bildandet av fiskevårdsområden saknar betydelse i detta sammanhang då ingen fastighetsbestämning genomfördes. I storskifteshandlingarna för Vidinge finns dock redovisat att ett antal holmar och skär i den aktuella skärgården utnyttjades gemensamt för byn. I laga skiftena för Rödlöga och Vidinge finns de aktuella skären inte med i delningen mer än att Ytterörn och Långstenöra ingick i laga skiftet för Vidinge och att i delningsbeskrivningen till Rödlögaskiftet anges att äganderätten till Örharen och Hundskär inte är styrkt. I övrigt försvann frågan om Örhararna och Vadgrundet i Örafjärden i skifteshandlingarna.

Fastighetsregisterkartans dragning av gränsen mellan Vidinge och Rödlöga avviker från vad som angetts i tidigare kartor. Det har inte angetts någon rimlig förklaring till denna sträckning i förhållande till storskifteshandlingarna på Vidinge och de första kartorna som är upprättade inom området. Det har inte heller redovisats något i fastighetsdomstolen som anger att gränsen mellan Rödlöga och Vidinge skulle ha flyttats från ett ursprungligt läge vid storskiftet. Fastighetsdomstolen anser sammanfattningsvis det visat att Mellgrunden och Vadgrundet tillhör för Vidinge samfällad mark och att tolkningen av 1716 och 1739 års kartor, som L-E H har gjort, är rimlig. Namnet Vadgrundsknuvarna talar också för att dessa grund ansetts höra ihop med Vadgrundet. Detta innebär att Lilla Ådören (13 b, figur nr 154), Stora Ådören (13c), Långrevet och Lillörharet (13e), Vadgrundet (13f) inklusive klippan norr om Vadgrundet (13 f, figur nr 163) samt Vadgrundsknuvarna (13g) ska tillhöra Vidinge samfällt. Stengrundet, Blyklobb m.fl. (13a), Blykobbsrevlar (13b, figur nr 153) och Gubbasören (13d) ska dock vara samfällda för Rödlöga skifteslag. L-E H:s

yrkande vad gäller Lilla Ådören (13 b, figur nr 154), Stora Ådören (13c), Långrevet och Lillörharet (13 e), Vadgrundet (13f) inklusive klippan norr om Vadgrundet (13 f, figur nr 163) samt Vadgrundsknuvarna (13g) ska därför bifallas. Yrkandet i övrigt ska avslås.

Vid prövningen av ett överklagande i en högre instans är föremålet för prövningen det eller de slut som underinstansens beslut innehåller. Fastighetsdomstolen kan med anledning härav inte göra ändring av traktgränsen mellan Rödlöga och Vidinge som L-E H har yrkat. Detta yrkande ska därför avvisas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se [bilaga 14](#)

Skriftligt överklagande, ställt till Svea hovrätt, ska ha inkommit till Nacka tingsrätt, fastighetsdomstolen, senast den 26 april 2010. Prövningstillstånd krävs.

Mikael Hagelroth

Claes-Göran Sundberg

I fastighetsdomstolens avgörande har deltagit rådmännen Mikael Hagelroth och Claes-Göran Sundberg (referent) samt fastighetsrådet Göran Rosvall. Enhälligt.

Föredragande har varit beredningsjuristen Linn Åkesson.